

Asia Kurssikonseptin tekijänoikeus

Hakija T

Annettu 21.1.2025

Tiivistelmä *Valokuvauskurssien kirjalliset kurssikuvaukset ja kuvauksiin sisältyvät kurssikonseptit eivät saaneet tekijänoikeuslain 1 §:n mukaista teossuojaa.*

LAUSUNTOPYYNTÖ

1. Hakija on pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa koskien kurssikonseptien ja kurssikuvauksien tekijänoikeudellisia kysymyksiä. Hakija on kertonut toimineensa kuvataide- ja valokuvausopettajana työväenopiston alaisessa kuvataidekoulussa opettaen kahta suunnittelemaansa valokuvauskurssia, joista erityisesti yksi, tarinallisen valokuvauksen kurssi, on konseptiltaan ainutlaatuinen. Valokuvausta lähestytään opistojen kursseilla yleensä teknisestä suunnasta tai keskittyen pelkästään johonkin tiettyyn kuvatyyppiin. Ensimmäinen hakijan laatima kurssikonsepti ja -kuvaus ”Tarinallinen valokuvaus: Valokuvauksen tarinankerronta” lähestyy valokuvausta tarinallisuuden näkökulmasta. Tarinallisuudessa tarkastellaan ja harjoitellaan laajasti sekä dokumentaarista kuvaamista että lavastettua taidevalokuvaamista. Kyseinen lähestymistapa on hyvin omaperäinen ja erityinen valokuvauskurssin kohdalla.
2. Toinen hakijan laatimansa kurssikonsepti ja -kuvaus on nimeltään ”Mistä on hyvä valokuva tehty?” Tämänkin kurssin lähestymistapa on selvästi erilainen kuin valokuvauskursseilla yleensä. Valokuvan rakennetta jäsennellysti eri suunnista tarkasteleva kurssi erottuu selvästi kameran tekniikkaan tai tiettyyn kuvausaiheeseen keskittyvistä kursseista.
3. Talvella 2023–2024 hakija huomasi, että molemmat hänen suunnittelemansa valokuvauskurssit olivat palanneet työväenopiston kurssiohjelmaan toisen

opettajan opettamana. Hakijalle ei ollut ilmoitettu asiasta eikä lupaa kurssikonseptien käyttöön ollut kysytty. Kurssiohjelmassa oli käytetty hänen laatimiaan kurssikuvauksia sanasta sanaan. Palautteen jälkeenkin tarinallisen valokuvauksen kurssi löytyy uudesta kurssiohjelmasta. Kurssikuvauksen sanamuotoja on muutettu, mutta sisältö on edelleen sama ja vastaa hänen konseptiaan.

4. Hakija kysyy ensiksi, onko hänen kehittämiään kurssikonsepteja ja kurssikuvauksia tai joitakin niiden yksittäisiä osia pidettävä tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettuina teoksina? Toiseksi hakija kysyy, onko työväenopisto loukannut hänen tekijänoikeuttaan?

VASTINE

5. Työväenopisto on toimittanut vastineen, jossa kerrotaan kurssitarjonnan suunnittelun alkavan siitä, että suunnittelijat saavat kurssitoiveita tai seuraavat itse trendejä ja sitä, mikä vetää osallistujia. Suunnitteluvaiheessa myös opettamaan haluavat henkilöt lähettävät ainealueensa vastaavalle suunnittelijalle ehdotuksia kursseista. Kurssista luodaan kurssikuvaus eli teksti, joka on tuotettu työnantajalle markkinointitarkoitukseen. Lähtökohtaisesti suunnittelijalla on aina oikeus muokata tarjolle tulevien kurssien esittely- eli markkinointitekstiä.
6. Tarinallinen valokuvaus on yksi valokuvauksen laji, jota tarjoavat muun muassa monet valokuva-alan yrittäjät. Tarinallista valokuvaa on käytetty kansainvälisestikin eri kursseilla ja opetuksessa, ja siihen löytyy vinkkejä kirjallisuudesta ja internetistä. Viimeisen kurssin jälkeen työväenopistolta toivottiin tarinallisen valokuvauksen kurssia. On tavallista, että aiempien vuosien hyvin toimineita kursseja kierrätetään jollain tasolla uudelleen.
7. Hakija oli asiasta yhteydessä suunnittelijaan ja hänen pyynnöstään kuvausta muutettiin. Nimi ja kurssin yksilöivä numero olivat alun perinkin eri. Hakijalle myös tarjottiin mahdollisuutta opettaa kurssi, mutta hän ei halunnut.

Työväenopistolla ei ole käytössä hakijan Tarinallinen valokuvaus: Valokuvauksen tarinankerronta -kurssin suunnitelmia tai materiaaleja. Siten nykyisiä kursseja opettava henkilö ei ole voinut kopioida hakijan konseptia.

8. Tarinallisen valokuvauksen kursseilla ei ole käytetty hakijan luomaa kurssikonseptia tai kurssirunkoa. Uusi opettaja on luonut kurssin sisältöineen ja opetusmenetelmävalintoineen asiantuntemuksensa perusteella. Kurssia ”Mistä on hyvä valokuva tehty?” ei toteutettu, vaikka se oli tarjolla kurssi-
valikoimassa, siksi sen ajatelluista sisällöistä ei ole dokumenttia.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

9. Tekijänoikeuslain (404/1961) 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole tuomioistuinta, lausunnon pyytäjää tai tämän mahdollista vastapuolta oikeudellisesti sitova. Tekijänoikeusneuvosto ei anna lausuntoja muiden lakien soveltamisesta.

Tekijänoikeudesta

10. Tekijänoikeuslain 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on yksinoikeus teokseen. Säännös sisältää esimerkiksi kiluettelon suojattavista teostyypeistä. Tekijänoikeussuojaa saavat kirjalliset ja taiteelliset teokset.
11. Teoksella tekijänoikeudellisessa merkityksessä tarkoitetaan henkisen luomistyön tuotetta. Kirjallinen tai taiteellinen tuote on tekijänoikeudella suojattu, jos sitä voidaan pitää tekijänsä luovan työn itsenäisenä ja omaperäisenä tuloksena. Suojan edellytyksenä ei ole muita vaatimuksia. Ratkaisu teoskynnyksen ylitymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla.
12. Euroopan unionin tuomioistuin on katsonut 1.12.2011 antamassaan ratkaisussa C-145/10 (Painer), että teos voi saada tekijänoikeussuojaa, jos se on tekijänsä henkisen luomistyön tulos siten, että se kuvastaa tekijän persoonaa ja siitä käy-

vät ilmi tekijän vapaat ja luovat valinnat teosta tehtäessä (kohdat 94 ja 99). Euroopan yhteisöjen tuomioistuin katsoi 16.7.2009 antamassaan ratkaisussa C-5/08 (Infopaq), että 11 sanasta koostuva ilmaisu voi saada tekijänoikeussuojaa, jos ilmaisu on omaperäinen, tekijänsä henkisen luomistyön tulos (kohdat 48 ja 51). Edelleen Euroopan unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan aineiston voidaan katsoa olevan tekijänoikeudella suojattu teos, mikäli kaksi kumulatiivista elementtiä täyttyy: yhtäältä teoksen on oltava omaperäinen siinä mielessä, että se on tekijänsä luovan henkisen työn tulos. Toisaalta tekijänoikeudella suojatuksi ”teokseksi” voidaan luokitella vain elementtejä, joita voidaan pitää ilmauksena tällaisesta luovasta henkisestä työstä (ratkaisut C-227/23, Kwantum Nederland BV, kohta 48; C-310/17, Levola Hengelo, EU:C:2018:899, kohdat 35–37; Yhdistetyt ratkaisut C-403/08 & C-429/08 FAPL, kohta 97; C-5/08 (Infopaq), kohta 37). Kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on ratkaista lopullisesti, ylittyykö teoskynnys.

13. Tekijänoikeudella suojataan teoksen ilmaisumuotoa. Tekijänoikeus suojaa sellaista kirjallisen teoksen ilmaisumuotoa, jossa tekijän persoonallinen luomistyö ilmenee. Tekijänoikeus suojaa teosta sekä kokonaisuutena että sellaista teoksen osaa, jota muusta teoksesta irrallaan tarkasteltuna voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena.
14. Tekijänoikeus ei suojaa ideoita. Tämä on todettu myös Suomea velvoittavissa kansainvälisissä sopimuksissa. Maailman kauppajärjestön TRIPS-sopimuksen 9.2 artiklassa määrätään seuraavaa: ”Tekijänoikeuden suojan tulee ulottua ilmaisuihin, mutta ei ideoihin, menettelyihin, toimintamenetelmiin tai matemaattisiin käsitteisiin sellaisenaan.” Vastaavasti Maailman henkisen omaisuuden järjestön (WIPO) tekijänoikeussopimuksen 2 artikla kuuluu seuraavasti: ”Tekijänoikeussuoja ulottuu ilmauksiin; se ei ulotu ideoihin, menettelytapoihin, toimintamenetelmiin tai matemaattisiin käsitteisiin sellaisenaan.”
15. Euroopan Unionin tuomioistuin on oikeuskäytännössään vahvistanut, että ”tekijänoikeussuojan kohteena voivat olla ilmaisut mutta eivät ideat, menet-

telyt, toimintamenetelmät tai matemaattiset käsitteet sellaisenaan” (mm. ratkaisut C-159/23, Sony v. Datel ym., kohta 41, C-310/17 Levola, kohta 39 ja C-406/10, SAS Institute, kohta 33).

16. Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaisen tekijänoikeussuojan ulkopuolelle jäävät siten esimerkiksi teoksen aihe, juoni, aiheen käsittelyä ohjaava metodi, teemat, ideat, periaatteet sekä teoksen sisältämät tiedot sellaisenaan.
17. Tekijänoikeuden sisällöstä säädetään tekijänoikeuslain 2 ja 3 §:ssä. Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään 2 §:ssä. 2 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, tekijänoikeuslain 2 luvussa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnellmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen. Saman lainkohdan 2 momentin mukaan kappaleen valmistamisena pidetään sen valmistamista kokonaan tai osittain, suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi sekä millä keinolla ja missä muodossa tahansa. Kappaleen valmistamisena pidetään myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa.
18. Tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin mukaan teos saatetaan yleisön saataviin, kun: 1) se välitetään yleisölle johtimitse tai johtimitta, mihin sisältyy myös teoksen välittäminen siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teos saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana; 2) se esitetään julkisesti esitystapahtumassa läsnä olevalle yleisölle; 3) sen kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka sitä muutoin levitetään yleisön keskuuteen; taikka 4) sitä näytetään julkisesti teknistä apuvälinettä käyttämättä. 4 momentin mukaan julkisena esittämisenä ja yleisölle välittämisenä pidetään myös esittämistä ja välittämistä ansiotoiminnassa suurehkolle suljetulle piirille.
19. Tekijän moraalisisistä oikeuksista säädetään tekijänoikeuslain 3 §:ssä. 3 §:n 1 momentin mukaan tekijä on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin.

20. Tekijänoikeuslain 6 §:n mukaan, jos kaksi tai useammat ovat yhdessä luoneet teoksen heidän osuuksiensa muodostamatta itsenäisiä teoksia, on tekijänoikeus heillä yhteisesti.

Tekijänoikeusneuvoston aikaisempia lausuntoja

21. Tekijänoikeusneuvosto on arvioinut koulutusmateriaalin tekijänoikeutta lausunnossa TN 2012:6 ja koulutussuunnitelman tekstiosan tekijänoikeutta lausunnossa TN 2013:19. Lausunnossa 2020:4 oli kyse ylioppilaskokeen kysymysten tekijänoikeussuojasta ja lausunnossa 2022:4 oli kyse lääketieteelliseen yhteisvalintakokeen yksittäisten kysymysten tekijänoikeussuojasta. Lausunnossa TN 2023:4 oli kyse hankehakemusten tekijänoikeudesta ja lausunnossa TN 2023:6 hankkeiden tekijänoikeudesta.

Vastaus lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

22. Hakija on toimittanut tekijänoikeusneuvostolle kahden suunnittelemansa työväenopiston valokuvauskurssin kurssikuvaukset sekä kurssirungot. Ensimmäisen Tarinallinen valokuvaus: Valokuvauksen tarinankerronta -kurssin kurssikuvaus on viisi ja puoli riviä pitkä ja se kertoo pääosin kurssin sisällöstä, aiheista, tehtävistä ja käytettävistä välineistä. Kurssirunko on seitsemän kohdan lista, jossa kussakin numeroidussa kohdassa kerrotaan omalla rivillään yhdestä seitsemään sanalla epätäydellisin lausein kurssin pääaiheet.
23. Toisen Mistä on hyvä valokuva tehty? -kurssin kurssikuvaus on viisi riviä pitkä ja se kertoo pääosin kurssin sisällöstä, aiheista ja tehtävistä. Kurssirunko on seitsenkohtainen lista, jossa kussakin numeroidussa kohdassa kerrotaan omalla rivillään yhdestä kolmeen sanalla epätäydellisin lausein kurssin pääaiheet.
24. Vastauksena ensimmäiseen kysymykseen tekijänoikeusneuvosto toteaa, että kurssikuvausten tekstiosuudet ovat lyhyitä, vain yhden kappaleen mittaisia. Ne koostuvat lähes yksinomaan tosiasiallisia tietoja yksilöivästä, neutraalilla

yleiskielellä kirjoitetusta asiatekstistä. Tällaisia tietoja ovat kurssikuvauksille tyypillisesti edellä mainitut kurssin asiasisältö, kurssiaiheet ja –tehtävät sekä tarvittavat välineet. Kurssikuvaukset ovat tyypillisesti luonteeltaan tiiviitä, tiettyä ennalta määriteltä pohjaa noudattavia teknisiä ja asiapitoisia tekstikuvauksia kurssin sisällöstä ja toteutustavoista, minkä vuoksi kertovalle ja selittävälle tekstiosuudelle, jossa tekijä voisi ilmentää vapaita ja luovia valintoja ilmaisussaan, jää niissä hyvin vähän tilaa.

25. Kurssirungot ovat lyhyitä, yhdestä tai muutamasta sanasta koostuvia listoja. Vastaavasti kurssien otsikoista yksi koostuu neljästä sanasta ja toinen viiden sanan kysymyksestä.
26. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että edellä mainitut kurssikuvaukset, kurssirungot ja –otsikot ovat ilmaismuodoltaan ja tyyliltään neutraalia yleiskielistä tiedottavaa asiatekstiä, eivätkä ne siinä määrin kuvasta tekijänsä persoonaa tai ilmennä tekijänsä vapaita ja luovia valintoja, että ne saisivat tekijänoikeudellista suojaa teoksina. Kyseessä ei siten niiden käytön osalta ole tekijänoikeuden loukkaus.
27. Vastauksena toiseen kysymykseen tekijänoikeusneuvosto toteaa, että koska mainitut kurssikuvaukset, kurssirungot ja –otsikot eivät saa teossuojaa, ei niiden käyttöön ole tekijänoikeudellista velvoitetta pyytää lupaa tekijältä eikä mainittu käyttö muuttamattomana tai muutettuna loukkaa tekijänoikeutta.
28. Tekijänoikeus suojaa vain teokselle annettua ilmenemismuotoa, ei asiasisältöä taikka ideoita itsessään, Tekijänoikeussuoja ei siten estä toista henkilöä hyödyntämästä esimerkiksi toisen ideaa tai samaa toimintamenetelmää. Toimintakonseptilla tarkoitetaan yleisesti kuvausta järjestelmän ominaisuuksista järjestelmää käyttävän henkilön näkökulmasta tiettyyn tarkoitukseen tähdättyä toimintaa tai toimintojen sarjaa varten. Valokuvauskurssin kurssikonsepti on yksi toimintakonseptin muoto.

29. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että tekijänoikeus ei suojaa teoksen ideaa, teoksessa esitettäviä ajatuksia, mahdollisia tuloksia, toteamuksia, teoksen sisältämiä tietoja tai teoksen aihetta sellaisenaan (Euroopan unionin tuomioistuimen tuomiot C-159/23, Sony v. Datel ym., kohta 41, C-310/17 Levola, kohta 39 ja C-406/10, SAS Institute, kohta 33). Tästä syystä uusi ja oivaltava kurssin toteuttamistapa ei sellaisenaan saa tekijänoikeudellista suojaa, vaan suojaa voisi saada ainoastaan tämän toteuttamistavan kuvailun itsenäinen ja omaperäinen ilmaisumuoto.
30. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että hakijan toimittamista materiaaleista ilmenevät kurssikonseptit edellä mainituista konkreettisista asiakirjoista erillisinä kokonaisuuksina eivät sellaisinaan saa tekijänoikeudellista suojaa. Myöskään näiltä osin ei kysymyksessä siten ole tekijänoikeuden loukkaus.

Puheenjohtaja

Laura Tammenlehto

Sihteeri

Perttu Virtanen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisuun ovat osallistuneet Laura Tammenlehto (puheenjohtaja), Eetu Ahvo, Samuli Melart, Mirkka Kivilehto, Sanna Haanpää, Gunilla Lång-Kivilinna, Mari Lampenius, Antti Kotilainen, Laura Fagerstedt, Valtteri Niiranen, Ismo Huhtanen, Minna Eskola ja Pekka Heikkinen.